

ARTIKEL FRA MUSIKTIDSSKRIFTET - Dansk Sang - OM STEN LERCHE:

En råkold decemberdag tager Sten Lerche imod i sit klyngehus ved kalkgravssøen i Hasseris. Sten har det lunt og hyggeligt med ild i brændeovnen og skoldhed kaffe på kanden. Julepynten er så småt ved at komme op; ved fordøren er det lille paradisæbletræ pyntet med lyskæde. Væggene bærer præg af, at Sten også har andre kunstneriske årer end musikken; hans dejlige malerier smykker gang og stue. Men det er komponisten, vi er kommet for at snakke med.

Sten, hvilken sang vil du gerne se gengivet i Dansk Sang i forbindelse med interviewet?

Det skal være Palnatoke, da det var præcis den sang, som satte mig i gang med at lave sange til børn.

Jeg var lærer i Aars, og til min skole kom børn fra de små oplandsskoler til 5. eller 6. klasse. Vi er tilbage i starten af 80'erne, og der er så småt ved at komme moderne rytmer og trommesæt ind i musiklokalerne. Jeg havde en 5. klasse til musik, og nogle børn fra en lille skole skulle integreres i klassen. "Mine" elever var gode til sammenspil og havde lært en masse af de nyere sange som var dukket op. De nye elever havde haft en særdeles historiskkyndig lærer, og "musiktimerne" var hovedsagelig blevet brugt til at synge sange fra sangskatten. Jeg skulle finde en fællesnævner. Og det blev til mine nye melodier til Grundtvigs gamle historiske sange. Den første var Palnatoke, og da den gik rent ind hos begge fraktioner i klassen, fortsatte jeg projektet, som jo altså endte med at blive til samlingen "Sagn og Sang", som var min første udgivelse i B-serien. Palnatoke i min udgave kom med i den første udgave af Dansk Sang, og også friskolernes sangbog tog den med, og jeg ved, den bliver flittigt ønsket og sunget ved morgensang og andre lejligheder i det ganske land.

Det er jo sin sag at forsøge sig med nye melodier til sange, som har været brugt gennem mange generationer. Kan man overhovedet tillade sig at pille ved de gamle ting?

Det kan man efter min mening godt. Tiden skal nok vise om det nye bærer igennem. Det er jo ingen sag at lære eleverne en ny melodi til en gammel sang. Kunsten er for mig at se, at melodien er af en sådan beskaffenhed, at eleverne forbinder tekst og melodi og får en oplevelse ud af at synge sangen – hver gang. Melodien sætter associationsbilleder i gang i hovederne hos eleverne, og de gode gamle sagn lever videre på den måde i bedste velgående.

Hvilke andre tekster kan du lide at bruge til dine sange?

Der er tre tekstforfattere, som jeg har og gennem mange år har haft et godt og frugtbart samarbejde med: Ester Traneberg, Eva Chortsen og Jette Buchanan.

Sammen med Ester Traneberg lavede jeg de to historiske samlinger "Regnar Lodbrog" og "Rolf Krake". Desværre døde Ester umiddelbart efter, at vi havde fået udgivet Rolf Krake, så der blev sat en brat stopper for det samarbejde – og dog ikke helt. For Ester havde overladt mig en hel stak sange – mest for voksne – som hun håbede jeg ville "gøre et eller andet ved", som hun udtrykte sig. Et eksempel på den "skat", som jeg forvalter, er sangen "Så megen sol", som også kendes fra Dansk Sang. For øjeblikket arbejder jeg på en plade med sange "for voksne", og i det repertoire er Ester Traneberg flittigt repræsenteret.

Fælles for de tre tekstforfattere er deres evne til at skrive om børn for børn, uden at det bliver pjattet eller for sødt – og altid uhyre seriøst – men heldigvis på hver sin måde alle tre.

Eva Chortsen har jeg et godt samarbejde med omkring mine bøger "Sange om ... sørøvere, trolde, nisser, riddere og skønjomfruer osv. Men derudover har Eva også skrevet tekster til mig, som er mere for voksne – det vil der også være eksempler på på pladen. Toppen af vores samarbejde nåede vi sidste år, da vores fælles sang, "Verden er lys" (med undertitlen: "Nibe skoles sang") blev udpeget til at være en af de fire fællessange ved Spil Dansk dagens fællessang, transmitteret i ra-

dioen og akkompagneret af Radioens Underholdningsorkester og Radioens pigekor. Det var en helt speciel følelse at synge sangen sammen med sine elever på Nibe skole, og samtidig vide, at godt og vel 100.000 mennesker sang med på samme tid.

Jette Buchanan er også flittig leverandør af tekster til "Sange om ..." -serien, men her går samarbejdet i høj grad begge veje, da Jette også beder mig sætte musik til sange fra hendes bøger. Jette har ligeledes givet mig en stak "voksensange" som jeg går og piller lidt i og nynner lidt på – og det vil også kunne høres på min "voksenplade".

Det er i mine ører så tydeligt at høre, om tekstforfattere har musik i blodet, eller om teksterne er opbygget næsten matematisk efter jambe/trokæ/daktyl/anapæst principperne. Nogle nye digte har melodien indbygget i sig, og det tror jeg i høj grad er fordi forfatteren har sunget/nynnet sig frem til verselinjer og rim. Så her er der måske i virkeligheden mere tale om forløsning end om komposition.

Dengang du selv gik i skole – hvad sang I da?

Vi skal jo rigtig langt tilbage nu, Anton, til midten af forrige århundrede knapt og dermed også til den lille stråttækte på landet, med førstelærer og violin, hvor violinbuen lige så ofte blev benyttet til afstraffelse med klask over fingrene, som den blev benyttet til dens egentlige formål.

Jeg startede i 3. klasse på en helt ny centralskole i Hornbæk ved Randers. Skolen afløste den lille landsbyskole i Hornbæk, og vi fik da også egentlige sangtimer på skemaet nu. Men formen var den samme: vi sad på vores pladser, den lærer, som var blevet udpeget til at have os til sang, spillede på sin violin, og så sang vi med af fuld hals. "Arvesølv" hed vores sangbog, og titlen fortæller jo en del om indholdet i bogen. Vi lærte en masse sange fra sangskatten, hvilket jeg jo har lært at sætte voldsomt stor pris på efterhånden, og når det gik helt vildt til, foreslog læreren at vi skulle synge en engelsk sang. Det kunne f.eks. være 'Tipperary' – og det var altså det vildeste, vi kunne forestille os. Her måtte læreren lægge violinen fra sig – det var et nummer for avanceret for hans kundskaber.

En skønne dag – i 5. kl. tror jeg - dukkede der en seminarieelev op, som skulle være "på græs" på vores skole et halvt år. Han fik lov til at få nogle enkelte sangtimer med klassen, og da tror jeg nok, jeg "så lyset". Han havde en guitar og en pædagogtromme med, og vi fik lov til at spille på trommen på skift (vi var 26 elever, så der var langt mellem turene til Himmerig), og han spillede på guitar.

Hvilken faglig baggrund har du?

Hvis du med faglig baggrund mener komponistlinje på konservatorium eller universitet, må jeg melde hus forbi. Min faglige baggrund indskrænker sig til min linjeuddannelse i musik fra seminariet suppleret med diverse kurser gennem årene (og den rækker jo hverken nu eller dengang til det at kunne komponere en symfonikoncert eller andre værker, som virkelig kræver stor musikteoretisk indsigt). Jeg har aldrig givet mig i kast med større værker. Mit kompositoriske virke resulterer i en masse melodier, som jeg tilstræber, skal give de givne digte liv, og mit mål og ønske er, at de to faktorer må smelte sammen til en enhed, hvor begge har noget at give den anden, og hvor de sammen kan give andre end mig selv en god oplevelse.

Hvordan vil du beskrive din udvikling som børnesangskomponist?

Det er svært at svare på. Jeg har altid haft enkelhed som mit vigtigste udgangspunkt. Efter min mening er antallet af akkorder i en melodi ikke ligefremt proportionalt med kvaliteten af melodien.

Du er selv et forbillede for mange, men hvem er dine forbilleder?

Så vil jeg gerne vende tilbage til kunsten at gøre "det enkle" til kunst. I mine øjne er Carl Nielsen den store mester her. Et godt eksempel på kunsten i enkelheden er melodien til "Jeg ved en lærkerede". Bedre kan det ikke gøres.

Jeg husker tydeligt, at det i en anmeldelse af mine melodier til "Regnar Lodbrog" blev nævnt, at kom-

ponisten tydeligvis var påvirket af det svenske tonesprog. Det optog jeg som en kæmpekompliment, da jeg er meget fascineret af "den svenske tone", hvad enten det er Jan Johanssons jazzificerede folkemelodier, eller det er Bo Kaspers orkester jeg lytter til, og hele vejen rundt omkring Fridas Visor, Gluntarne og så videre. Har disse indtryk från hinsidan smittet så meget af på mine ting, at det kan høres, er jeg kun glad og tilfreds med det.

Hvordan har børnesangen det i dag?

På intet tidspunkt i danmarkshistorien er der blevet skrevet og komponeret så mange børnesange som i dag. Udvalget er stort, og der er jo en kæmpeskat af børnesange fra tidligere generationer at tage vare på og holde liv i. Hvordan børnesangen har det i dag, kan man ikke svare entydigt på. Hvordan børnesangen har det for det enkelte barn, afhænger i så høj grad af det miljø, som det færdes i. Går barnet i en skole, hvor fællessangens prioriteres højt med morgensang og sange ved alle lejligheder, i alle fag og i det hele taget som en fyldig del af hverdagen – og bakkes det op i hjemmet med godnatsang, sange i bilen på køreturen, forældreinteresse for musikaktiviteterne i skole og musikskole - har vi den ideelle situation, og den kan man da sagtens finde eksempler på. Desværre kan man også finde eksempler på det stik modsatte.

Hvad er en god børnesang?

En god børnesang er en sang, som giver barnet en oplevelse. Ligesom et godt maleri er et billede, som giver beskueren en oplevelse. Måske er der identifikationsmuligheder i sangen. Måske rører melodien ved et eller andet, som giver associationer.

Musik og sang er jo en utrolig hurtig vej til følelserne, og børn kan godt lide sange, som piller ved følelsesregisteret – men man bevæger sig på en knivsæg. Det må ikke kamme over og blive for sentimentalt. Tiden er trods alt løbet fra "I en seng på hospitalet". Det bedste er, når sangen giver børnenes fantasi næring, og tekst og melodi i fællesskab sætter et spor.

Hvordan kommer de gode børnesange ud til skolerne?

Selvfølgelig har man en sangbog i klassen, og jeg tror, der er mange musiklærere, der bruger de midler, de har: at de kan synge, at de kan give et frisk pust i en dansktime eller en biologitime eller hvad det nu er. At man har det der, som alle andre er så misundelige på.

Børnemelodigrandprix og lign. viser børn som små voksne og nyder utrolig popularitet, i hvert fald blandt børnene. Hvordan har du det med det?

Jeg er vel egentlig lidt splittet i min mening om denne side af børnekulturen. Jeg har to døtre i "grandprixalderen" (8 og 12 år) – og når jeg tænker på deres engagement i dette mediehalløj, deres syngen med på samtlige 10 sange efter første præsentation, deres anstrengelser for at lave den samme koreografi som stjernerne og deres vandbærere, deres ihærdige forsøg på at få en grydeske til at ligge rigtigt i hånden som en mikrofon, deres uendelige samtaler om nr. 5 eller nr. 9 er bedst (Sange har ikke titler for børn; de har numre efter rækkefølgen på cd'en) – vægtige argumenter bliver lagt frem, og debatten er seriøs, og den fortsætter i klasserne på skolen dagen efter. Med dette in mente kan jeg ikke bare sige "skrot skidt"!

Men hele den kommercielle bagside af medaljen bryder jeg mig bestemt ikke om. Jeg har faktisk ondt af de børn, som bliver fanget i det system, og de mange uheldige konsekvenser af deres tidlige stjernestatus er der jo skrevet utallige artikler om.

Hvad er dine nærmeste mål?

Jeg er som sagt i gang med et cd-projekt med viser, som jeg har skrevet musik til gennem årene. Det er ikke en børne-cd, og der er ikke pædagogiske undertoner – det er simpelthen en gammel

drøm som jeg prøver at føre ud i livet.

Hvad mener du med "pædagogiske undertoner"? Laver du et særligt udtryk, når du skriver for børn?

Når jeg skal lave en cd, der hører med til noget materiale, så skal jeg synge, som det står i noderne, så det kan bruges som forsanger. Når jeg så laver denne cd "for voksne", som jeg kalder den, så kan jeg jo skabe mig vild og tovlige, som jeg har lyst til, for der er ikke nogen pædagogisk bagtanke. Det kan være, den skal spilles på dansktoppen, det kan være i "folk nyt" om tirsdagen, det kan være, den aldrig kommer længere end til familie og venner.

Du skriver altså ikke en særlig slags musik for børn og en særlig slags for voksne?

Overhovedet ikke, og jeg tror også, at nogle vil sige, at tre-fire af de sange, der er med, er børnesange. Der er egentlig ikke nogen forskel. Lad mig give et eksempel: En salme, man lærer som barn, men ikke forstår indholdet i, fx "I østen stiger solen op", som egentlig er en børnesang – i den er der nogle ord, man ikke fatter, før man er nået "til skelsår og alder", men det er en børnesang alligevel – og det er jo trods alt også en sang som vi voksne sætter stor pris på.

Ville du gerne kunne leve af at være komponist?

Det er få forundt at være så berømte! Hvis det bare til sin tid kan bidrage lidt til pensionen ... Min far spillede harmonika i et lille spillemandsorkester, og jeg har fået at vide, at før jeg kunne gå, løftede min mor mig hen ved siden af min fars stol, hvor jeg så sad på gulvet og trommede med på musikken på hans harmonikakasse. Det er jo ikke avancerede akkordskemaer og indviklede rytmemønstre, der kendetegner den danske spillemandsfolkemusik, og jeg tror faktisk at jeg der har fået bunden lagt i mit musikalske univers.